ECUMENISMUL ÎN OPERA LUI NICOLAE STEINHARDT
Ecumenism in Nicolae Steinhardt's Work

Claudia CREŢU (VAŞLOBAN) Ph.D. Candidate,
"Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: In Ecumenism in Nicolae Steinhardt's Work I showed which it's most important point is, namely accepting dialogue and loving one another.

We might notice while reading Steinhardt's books that he never speaks evil of anybody. The love that he offers to his fellows proves his ecumenical sense that he is endowed with.

In order to show Steinhardt's ideas regarding ecumenism, Christianity and other religions, I used many quotations to prove his position. Even Metropolitan Bishop Andrew Plamadeala said: "The best method talked or written – would be that of imitating the author: to try a series of essays that approach by bits, trying as many excerpts which begin to round off everything, the whole (...) Steinhardt, without being accused of inconsistency, he is a man made of pieces, as many pieces as his mind and his sensitivity could gather from an infinity of pieces".

Keywords: ecumenism, Christianity, dialogue, faith. religion

1.Ecumenismul în secolul XX

„Paharul binecuvântării, pe care-l binecuvântăm, nu este, oare, împărtăşirea cu sângele lui Hristos? Pâinea pe care o frângem nu este, oare, împărtăşirea cu trupul lui Hristos? Că o pâine, un trup suntem cei mulţi, căci toţi ne împărtăşim dintr-o pâine." (Corinteni, 10, 16- 17)

Dacă unul este trupul şi unul este sângele Mântuitorului, atunci una trebuie să fie şi Biserica. Biserica întemeiată de Hristos este dumnezeiască, este una, căci unul este şi Hristos, întemeietorul ei, şi este veşnică, „este un trup şi un Duh", o Evanghelie şi o Biserică: „Un Domn şi o credinţă, un Botez, un Dumnezeu şi Tatăl tuturor, care este peste toate şi prin toate şi întru toţi" (Efeseni 4, 4- 6)[1].

În zilele noastre se vorbeşte din ce în ce mai mult despre ecumenism, mişcare ecumenică, dialog interconfesional, rugăciuni sau chiar slujbe ecumenice. Însă, referitor la ceea ce priveşte toate aceste accepţiuni, apar diferite opinii sau poziţii pro dar şi contra a tot ceea ce este legat de ecumenism.

Poziţiile pro ecumenism se regăsesc în locurile unde convieţuiesc oameni de diferite etnii. Păstorii lor trebuie să arate înţelegere unii faţă de ceilalţi pentru a le putea transmite şi păstoriţilor încrederea şi înţelegerea necesară pentru o mai bună convieţuire. Aceste fapte sunt transmise sau mai bine spus preluate mai departe, în ierarhii, pentru a ajunge la o posibilă „turmă" şi la „un singur păstor".

Însă nu peste tot se întâmplă acest lucru. Astfel apar şi opinii contra ecumenismului. Cele mai vehemente idei împotriva acestuia se întâlnesc în rândul monahilor, care numesc ecumenismul ca fiind cea mai mare erezie a veacurilor.

[1] Protosinghel Ioanichie Bălan, *„Călăuză ortodoxă în Biserică"* , Sf. Mănăstire Sihăstria, 1992, pag .10

BDD-A23373 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:17 UTC)

Dacă stăm bine şi ne gândim ambele poziţii sunt de acceptat, pentru că fiecare o complectează pe cealaltă. Dacă antiecumeniştii tind să se izoleze, acceptând ca fiind dreaptă doar calea pe care ei au ales-o, cei care sunt de partea ecumenismului pot cădea în altă extremă, cea a neclarităţii, neştiind exact de care parte vor să aparţină, sau care religie e cea mai potrivită.

Astăzi nu se poate trăi fără dialog, acest lucru însemnând să trăim izolaţi. Astfel, putem spune că nu putem să nu fim ecumenişti, însă trebuie să căutăm să-l transformăm în ceva benefic pentru noi. Sensul ecumenismului este de a apăra viaţa oamenilor şi chipul lui Dumnezeu care se află în fiecare om de pe planeta noastră.

Astfel, ecumenismul nu se poate trata cu indiferenţă, el presupune deschidere spre cel de lângă noi, aceasta realizându-se prin acceptarea dialogului şi prin acceptarea aproapelui ca partener de dialog. Ne vom referi mai departe la diferitele accepţiuni ale ecumenismului pentru a-l înţelege mai bine.

2.Sensurile ecumenismului

Prin ecumenism putem înţelege universalitatea unui sinod al Bisericii creştine universale, adică existenţa unei singure Biserici creştine. Acest termen provine din gr. *Oikoumene,* ceea ce înseamnă „pământ locuit, lumea". Termenul este folosit şi pentru *mişcarea ecumenică*, ceea ce înseamnă totalitatea propunerilor, dar şi acţiunile organizate pentru realizarea unităţilor creştine, în funcţie de necesităţile Bisericilor.

Un prim sens al ecumenismului ar fi acela de încercarea tuturor confesiunilor creştine de a colabora pentru învăţarea cuvântului Evangheliei şi de a încerca înlăturarea ereticilor. Însă această încercare nu a avut un prea mare succes, începând chiar de la Marea Schismă, datorită faptului că fiecare confesiune lupta pentru propria identitate, şi mai mult, lupta pentru o eventuală atragere a celor mai slabi.

Însă astăzi, cei care întradevăr au înţeles adevăratul sens al ecumenismului au realizat şi faptul că acolo unde „sunt doi sau trei adunaţi în numele Meu, acolo voi fi şi eu".(Matei 18, 20)

Un al doilea sens al ecumenismului l-ar putea reprezenta cunoaşterea creştinilor aparţinători diferitelor confesiuni. Acestă cunoaştere reciprocă ar putea duce la aplanarea sau chiar eliminarea diverselor conflicte între diversele confesiuni, ea putându-se realiza prin diferite activităţi la care pot participa reprezentanţi ai acestora şi care au ca scop rezolvarea de probleme morale şi religioase.

Cel de-al treilea sens al ecumenismului ar putea fi colaborarea reprezentanţilor diverselor confesiuni pentru a soluţiona probleme sociale. Reprezentanţii Bisericilor au ajuns astăzi la concluzia că deosebirile ce există între ele, pe linie de mărturisire a credinţei, să nu mai fie un act care mereu să producă tensiuni, ci să-şi dorească să-şi îndrepte activitatea spre un front cărora le este comun: sărăcia, abandonul şcolar, avortul, abandonarea copiilor, fenomenul morţii albe(drogurile) şi multe alte probleme şi provocări la care este supusă societatea umană astăzi.

3. Dimensiunile ecumenismului

Putem afirma că ecumenismul este de trei tipuri: ecumenism teologic, ecumenism laic şi ecumenism spiritual.

BDD-A23373 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:17 UTC)

Ecumenismul teologic este cel care se referă la dialogul între teologii diferitelor confesiuni creştine, adică dialogul între diferitele Biserici. Din acest tip de ecumenism fac parte toţi care Îl invocă pe Dumnezeu în Treime şi Îl mărturisesc pe
Iisus Hristos ca Domn şi Mântuitor. În cadrul ecumenismului teologic se ridică o întrebare: ecumenismul ar putea sau nu rodi dacă îl legăm de eclesiologie? Un răspuns posibil ar putea fi: existenţa unei eclesiologii acceptate de toţi creştinii ar duce probabil la înflorirea ecumenismului şi la rezolvarea problemelor care se ivesc zilnic între reprezentanţii diverselor religii.

Ecumenismul laic se referă la relaţia creştinilor folosită pentru a ajuta, prin activităţi diverse, la rezolvarea unor probleme ale oamenilor. Astfel, aici, se pune accentul pe felul cum creştinii se mobilizează în sprijinul omului şi deci al omenirii. Nu putem da naştere unei lumi doar prin inovaţii tehnice şi ştinţifice, ceea ce dă viaţă unei lumi, civilizate mai ales, este credinţa în Dumnezeu, Cel care dă acestei lumi pace, dragoste şi adevăr. Ecumenismul laic este cel care urmăreşte împăcarea Bisericilor.

Ecumenismul spiritual reprezintă transformarea interioară a omului. Acestă transformare interioară poate fi realizată doar printr-un singur mod şi anume prin rugăciune. În cazul nostru vorbim de rugăciunea ecumenică. Aceasta reprezintă o întrunire a fraţilor şi surorilor în Hristos, unde se mărturiseşte ceea ce se spune în Evanghelie, de către Evanghelistul Matei „Tatăl vostru unul este, Cel din ceruri". Cu toate că fiecare îşi reprezintă propria religie, aceştia se roagă pentru unitate, cu toată speranţa lor. Dar nu ne putem referi la rugăciunea ecumenică doar în sensul unei reuniuni a mai multor credincioşi aparţinători diferitelor religii, ci trebuie să ne referim şi la rugăciunea individuală, la convorbirea individuală a omului cu Dumnezeu, în care trebuie să regăsim preocuparea pentru aproapele nostru indiferent cărei religii aparţine. Astfel, putem spune că acestă rugăciune este jertfa pe care o poate aduce un om lui Dumnezeu Tatăl, prin Hristos Fiul, în Duhul Sfânt.

4. Dialogul dintre ortodocşi, catolici şi protestanţi

Dialogul interreligios se bazează pe rugăciune şi nu pe un schimb de idei. El are în vedere reînnoirea modului prin care îţi exprimi propria credinţă, numai că acest luru presupune o gândire matură, o dorinţă de reîmpăcare şi de unire întru adevăr, dar şi reînnoirea felului în care trăieşti această credinţă.

Atunci când creştinii se roagă împreună, Hristos este în mijlocul lor, iar visul unei unităţi este tot mai aproape de a deveni realitate. Neînţelegerile dintre creştini pot fi înlăturate doar prin intermediul dialogului. Acesta este rezolvarea lor.

În ceea ce priveşte ecumenismul, pe plan mondial, avem trei mari religii care speră la unitatea întru Hristos, şi anume: ortodoxia, catolicismul şi protestantismul.

Biserica Ortodoxă sau *Ortodoxia* reprezintă totalitatea Bisericilor locale, care mărturisesc aceeaşi credinţă apostolică, din punct de vedere dogmatic, care folosesc ritul bizantin, fiecare popor utilizându-l în limba proprie, din punct de vedere liturgic şi care sunt automome şi autocefale, adică au conducători autohtoni şi sinod propriu, din punct de vedere al organizării. Patriarhul de Constantinopol este cel care coordonează relaţiile interortodoxe, consultându-se cu primaţii acestor Biserici.

BDD-A23373 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:17 UTC)

Confesiunea sau *Biserica Romano-Catolică* este cea care a urmat tradiţia apuseană de limbă latină, cu centru la Roma. Biserica Romano-Catolică are o conducere monarhică, piramidală, conducătorul ei fiind numit „Papă", iar întreg clerul este celib.

Din romano-catolicism provine *Confesiunea protestantă* care cunoaşte mai multe biserici ce se conduc după reformele iniţiate de Martin Luther, Jean Calvin, Ulrich Zwigli, Henric al VIII- lea şi John Wesley.

Ne putem întreba: de ce este împărţită Biserica lui Hristos în atâtea părţi? Această separare a avut loc în anul 1054, la Marea Schismă, când Biserica Răsăriteană (Ortodoxă) s-a despărţit de Biserica Apuseană (Catolică).

Secolul XX a venit cu dorinţa de a reface unitatea Bisericii lui Hristos, cu dorinţa creştinilor de a se ruga împreună, de a vorbi fiecare despre credinţele lor, cu referire la credinţa unică, ce exista înainte de Marea Schismă. De la această dorinţă a plecat şi dialogul între ortodocşi şi catolici, numit dialogul dragostei, care mai târziu s-a transformat în dialog teologic (dialog oficial între cele două Biserici surori).

S-a hotărât ca în acest dialog teologic, mai întâi să se abordeze elementele care îi apropie sau care le sunt comune celor două Biserici şi apoi punctele care le despart. La prima adunare a comisiei mixte de dialog primele probleme ridicate au fost cele ale primatului şi infailibilitatea Papei, care este socotit ca fiind înlocuitorul lui Hristos pe pământ şi problema uniatismului sau a catolicilor de rit oriental cu care ortodocşii nu erau de acord.

Pe parcursul adunărilor au fost dezbătute şi alte probleme care au dus la discuţii aprinse între ortodocşi şi catolici. Dar ceea ce este important, este faptul că, de fiecare dată, s-a ajuns la un punct comun care reprezenta raza de speranţă pentru adunarea următoare. Una din cele mai reprezentative adunări a fost cea de la Balamand, unde se află punctul de plecare spre depăşirea problemei uniatismului, pe care, deşi romano-catolicii o resping, în unele enclitice papale este facut elogiul acestei „uniri cu Roma".

Dacă ne referim şi la protestanţi, aceştia, în materie de doctrină, se deosebesc destul de mult de ortodocşi şi romano-catolici. Aceştia susţin faptul că între natura omului şi har nu există absolut nicio legătură, iar cei care se mântuie se mântuie datorită lui Dumnezeu, omul nu are nicio responsabilitate în mântuirea sa. Astfel se ajunge la predestinare, adică doar oamnenii predestinaţi ajung să se mântuie. Acesta este respinsă de Biserica Ortododoxă, iar Biserica Romano-Catolică i-a anatemizat pe toţi care susţin acest lucru.

Concluzia la care s-a ajuns, în ceea ce priveşte dialogul teologic între cele trei Biserici, este că prin dialog, curaj şi speranţă toate problemele pot fi depăşite.

5. Nicolae Steinhardt şi ecumenismul

„Cred din inimă şi cuget în ecumenism"[2]. Aceasta este mărturisirea pe care părintele Nicolae o face referitor la ecumenism.

Nu este ceva foarte obişnuit ca un monah să fie de acord cu această mişcare ecumenică, datorită faptului că, în general, ecumenismul este văzut ca o erezie. Această situaţie este posibilă, în primul rând, pentru făgăduinţa pe care acesta o face la botez: „Lecţiile de catechizare merg foarte repede; părintele Mina e îngăduitor şi nepretenţios, şi e drept că şi eu mă dovedesc a cunoaşte destul de multe. Cei trei preoţi se sfătuiesc între ei, apoi vin să mă

[2] Nicolae, Steinhardt, Ioan Pintea, *Primejdia mărturisirii*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006, pag. 118.

BDD-A23373 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:17 UTC)

întrebe: ce vreau să fiu, catolic sau ortodox? Le răspund fără şovăială că ortodox. Foarte bine. Mă va boteza călugărul. Dar cei doi greco-catolici vor asista la botez şi ca un omagiu pentru credinţa lor şi ca o dovadă că înţelegem cu toţii a da viaţă ecumenismului într-o vreme în care Ioan al XXIII-lea e pe tronul pontifical, voi rosti crezul în faţa preoţilor catolici. Toţi trei îmi cer să mă consider botezat în numele ecumenismului şi să făgăduiesc a lupta- dacă-mi va fi dat să ies din închisoare- pentru cauza ecumenismului, mereu. Ceea ce făgăduiesc din toată inima"[3], în al doilea rând pentru că, pe durata şederii sale în închisoare, are colegi de celulă ce aparţin diferitelor confesiuni: catolici, uniţi, protestanţi, iehovişti, etc. Ecumenismul face parte din viaţa lui, în timpul închisorii. Practicarea lui semnifică înţelegerea deplină a sensului pe care îl are ecumenismul: „În celula 88(dacă nu mă înşel) de la Gherla, mare şi ticsită, sunt mulţi preoţi de toate confesiunile. Ecumenismul e pus în practică. În fiecare dimineaţă, din iniţiativa unui preot dârz şi a unor mireni inimoşi, se organizează o slujbă interconfesională. Stau laolaltă preoţi romano-catolici, uniţi, ortodocşi, pastori luterani şi calvinişti. Unul din luterani e partizan al mişcării liturgice(Berneuchner Bewegung) din cadrul protestantismului. Câţiva predicatori sectanţi se ţin la început deoparte. Apoi unii dintre ei (şi tolerantul Traian Crăcea, băiat excelent) ni se asociază"[4].

Bucuria şi frumuseţea acestor slujbe ne este descrisă mai departe: „Nimic nu poate reda splendoarea acestei slujbe lipsită de altar, odăjdii, icoane, tămâie, orgă şi obiecte de cult. Siluete slabe îmbrăcate în zeghe, capete tunse, feţe palide, cuvintele şi cântecele murmurate (să nu audă caralii) făuresc o atmosferă care rivalizează prin intensitate şi energie creatoare de entuziasm cu cele mai fastuoase ceremonii din cele mai măreţe catedrale ale lumii"[5].

Comparaţiile pe care Nicolae Steinhardt le face dintre închisoare şi locuri reprezentative ale creştinătăţii sunt, la o primă lectură, incredibile, însă dacă ne gândim bine, aceste slujbe şi discuţii pe care autorul şi le aminteşte în intercalările numite BUGHI MAMBO RAG sunt adevăratele clipe de libertate pe care şi le permit după gratii: „locurile magice ale creştinătăţii- Capela Sixtină, catedrala din Chartes, Sfânta Sofia, Athosul din Wartburg, mănăstirile Zagorsk şi Optino- par a fi toate aici, în duh şi *in principio*"[6]. Acestă libertate îşi întinde braţele dincolo de locurile pline de mizerie în care vieţuiau, iar puterea, curajul care îi cuprindea le dădea la toţi forţa de a merge înainte: „Ne simţim ca în catacombe, dacă ar veni peste noi primejdiile şi năprasnele sunt sigur că toţi le-am fi înfruntat. Cuvintele Domnului: unde sunt doi adunaţi în numele Meu voi fi şi Eu îşi află aplicarea. Nu, nimic nu poate reda, explica, transmite incomparabila frumuseţe a slujbelor acestora de înfrăţire ecumenică"[7].

De remarcat, în aceste rânduri unul dintre sensurile ecumenismului: încercarea tuturor confesiunilor creştine de a colabora pentru învăţarea cuvântului Evangheliei. Singura deosebire între ceea ce vrea ecumenismul şi ceea ce a trăit Nicolae Steinhardt este faptul că, toţi cei care participau la acele slujbe au încercat, dar au şi reuşit să transmită învăţăturile lui Iisus Hristos.

[3] Nicolae, Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pag. 80- 81.
[4] Ibidem, pag. 315.
[5] Ibidem, pag. 315.
[6] Ibidem, pag 315.
[7] Ibidem, pag. 315

BDD-A23373 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:17 UTC)

Dacă ne referim la problema ecumenismului din punctul de vedere al monahului de la Rohia, acesta menţiona: „... tare mă tem că nu va putea fi rezolvat uşor sau curând. Bine că s-a renunţat în sfârşit la anateme şi gâlcevi. Dar asta nu ajunge”[8].

Am arătat în capitolul anterior care era şi este ţelul ecumenismului, acela de UNITATE. Regăsim printre răspunsurile date preotului Ioan Pintea, în *Primejdia mărturisirii* următorul fragment: „Unitatea Bisericii cred că va putea fi realizată numai prin acţiune directă a Duhului Sfânt şi poate nu atât prin conferinţele teologilor, cât mai ales prin cuvântul noroadelor”[9]. Accentul se pune pe dorinţa şi acţiunile oamenilor de rând, ca forţă declanşatoare a reuşitei de realizare a scopului ecumenismului, dar nu în ultimul rând pe lucrarea Duhului Sfânt. Din punct de vedere al dogmaticii, Nicolae Steinhardt face referire la Pavel Evdokimov: „nu cumva, zice el, unitatea treimică a dumnezeirii poate fi realizată şi în eclesiologie? Nu cumva ortodoxia, catolicismul şi protestantismul reprezintă cele trei ipostaze ale unei aceleiaşi credinţe? Nu cumva e bine să dăinuie ca atare, exprimând fiecare şi accentuând fiecare o anumită trăsătură a credinţei unice?

În concepţia aceasta, catolicismul ar reprezenta mai degrabă organizarea şi orânduirea, rânduiala; protestantismul, harul şi credinţa personală; ortodoxia, duhovnicia şi cumpănita soluţie a mântuirii prin har, credinţă şi fapte bune”[10].

Pentru cei care sunt de partea ecumenismului, acestă variantă ar fi una acceptabilă, pentru că astfel s-ar rezolva frumos şi repede toate problemele, însă eclesiologia nu permite să se treacă atât de uşor şi atât de simplu peste probleme, să le spunem delicate.

În *Jurnalul fericirii*, Nicolae Steinhardt ne readuce aminte una din diferenţele majore care îi desparte pe catolici de ortodocşi, cu referire la Sergiu Bulgacov: „În legătură cu problemele ecumenismului aflu una din cele mai însemnate în ruptura dintre catolicism şi ortodoxie- a lui *filioque*- nu constituie pentru marele teolog Sergiu Bulgacov un temei dogmatic. Nu există vreo dogmă asupra relaţiei dintre Duhul Sfânt şi Fiu şi prin urmare opiniile asupra acestui punct nu constituie erezii, ci doar ipoteze teologice transformate în erezii de mentalitate panbănuitoare de schisme încuibată în biserici”[11].

Acest lucru dovedeşte că fiecare parte înţelege textul biblic cum vrea, şi anume: „Iar când va veni Mângâietorul, pe care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul adevărului, care din Tatăl purcede, acela va mărturisi pentru Mine”(Ioan,15, 26).

Datorită faptului că în text se foloseşte persoana I pentru Fiul: «pe care Eu îl voi trimite», catolicii sau Biserica Apuseană interpretează cuvintele Mântuitorului cum că Duhul Sfânt ar purcede şi de la Tatăl şi de la Fiul, deoarece tot la Ioan, 10, 30, Mântuitorul spune: «Eu şi Tatăl una suntem». Astfel, catolicii conchid că, dacă Tatăl şi Fiul sunt de o fiinţă, atunci Duhul Sfânt trebuie să purceadă şi de la Fiul.

Ortodocşii sunt de părere că nicidecum Duhul Sfânt purcede şi de la Tatăl, pentru că prin aceste cuvinte, Mântuitorul vorbeşte despre trimiterea Duhului Sfânt în ziua Cincizecimii, adică în viitor şi nu despre provenirea Duhului Sfânt şi de la Fiul.

[8] Nicolae, Steinhardt, Ioan Pintea, *Primejdia mărturisirii*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006, pag. 118.
[9] Ibidem, pag. 118.
[10] Ibidem, pag. 118.
[11] Nicolae, Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pag. 322

BDD-A23373 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:17 UTC)

Dacă suntem imparţiali, atunci ar trebui să acceptăm fiecare dintre păreri, cum spunea Nicolae Steinhardt: „Fiecare îşi manifestă credinţa potrivit cu *personalitatea* sa”[12].

Ceea ce este important, pentru noi, oamenii de rând, este să fim creştini, deosebirile care există între religiile creştine se pot rezolva doar la nivelul înaltelor feţe bisericeşti, care au puterea de a schimba totul astfel încât să se poată ajunge la ceea ce înţelege Nicolae Steinhardt prin ecumenism: „cred că ecumenismul nu poate însemna altceva decât o revenire la creştinismul iniţial, asa cum ne este el redat de Sfânta Scriptură, Sfânta Predanie şi Sfinţii Părinţi, fără adaosuri sau modificări ulterioare. De altfel, poate e mai bine să concepem ecumenismul ca o lucrare a inimilor creştine decât ca o tranzacţie realizată de exegeţi profesionişti”[13].

De aici se ridică o întrebare: oare la ce se referea Nicolae Steinhardt când vorbea despre creştinism? Creştinismul pentru părintele Nicolae este „învăţătura lui Hristos, adică a dragostei şi a salvatoarei putinţi de a ierta”[14], dar şi „dogmă, e morală, e de toate dar e în special un mod de a trăi şi o soluţie şi e reţeta fericirii”[15]. Creştinismul e cel care „ne cheamă nu numai la oarbă supunere, ci şi la toleranţă, înţelepciune, dreaptă socotinţă şi inteligenţă”[16], ghidându-se după o doctrină creştină: „să fii iubit de Dumnezeu şi să iubeşti pe Dunmezeu înseamnă a suferi”[17]. Există în *Jurnalul Fericirii* multe pagini în care ne vorbeşte despre creştinism şi nu de puţine ori ne vorbeşte despre suferinţa, care până la urmă îl ajută să descopere ceea ce l-a marcat toată viaţa s-a următoare şi anume bucuria de a fi creştin şi mai ales ortodox.

Bibliografie

BARNES, Patrik, *Non-ortodicşii. Învăţătură ortodoxă despre „creştinii” din afara Bisericii*, Editura Egumeniţa, Galaţi, 2007.

BĂLAN, Protosinghel Ioanichie, *„Călăuză ortodoxă în Biserică”* , Sf. Mănăstire Sihăstria, 1992.

BRIA, Pr. Prof. Dr. Ion, *Tratat de teologie dogmatică şi ecumenică*, Editura România Creştină, Bucureşti, 1999.

BRIA, Pr. Prof. Dr. Ion, *Ortodoxia în Europa*, Editura Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, Iaşi, 1995.

MARGA, Irimie, *În dragoste şi adevăr, Dialogul teologic oficial ortodoxo- catholic,de la Roodos la Balamand*, Editura Paralela 45, 2000.

PLĂMĂDEALĂ, Mitropolitul Antonie, *Cuvânt înainte* la P.I. David, „*Ecumenismul, factor de stabilitate în lumea de azi”*, Editura Gnosis, Bucureşti, 1998.

STEINHARDT, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991.

STEINHARDT, Nicolae, *Primejdia mărturisirii*. *Convorbiri cu Ioan Pintea*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006.

[12] Ibidem, pag. 187.
[13] Nicolae, Steinhardt, Ioan Pintea, *Primejdia mărturisirii*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006, pag. 119.
[14] Nicolae, Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pag. 158.
[15] Ibidem, pag. 170.
[16] Ibidem, pag. 187.
[17] Ibidem, pag. 275.

BDD-A23373 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:17 UTC)

STEINHARDT, Nicolae, *Mărturisire* în *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pintea*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993.
***, Caietele de la Rohia I. Nicolae Steinhardt sau Fericirea de a fi Creştin, Editura Helvetica, Baia-Mare, 1999.

BDD-A23373 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:17 UTC)